

علی شریعتی و فارس شعوبیه چیلیگی 6

کئچمیش دانیشیقدا علی شریعتی نین اؤزگه لشمک (ائلیناسیون) اوزره آنلایشینی سرگیمک ایله بیر سیرا فارسلیغی ملی کیملیکائتمک دئییه تورک منشالی شخصلرین گؤروشلرینی ایرده له لیک و تجزیه تحلیل ائتدیک. بو دانیشیقدا علی شریعتی نین تاریخی مسئله لر اوزره آنلایشی اوزره دوراقلاراق اونون فارس شعوبیه چی گؤروشلری اوزره بیلگی وئرمگه و اصلینده علی شریعتی نین حاکیم اولموش فارس مدنیت راسیستلیگی اورتام و فزاسیندا بیر قوربانلیق حال و دورومونا دوشدوگو اوزره بیلگی وئرمگه چالیشاجاییق. بئله لیه علی شریعتی نین کئچمیشه دوغرو بیلگی ماهیتلی مطلبلرینه چوخ دا بئل باغلامانین یاخشی نتیجه وئرمه یه جگی اوزره بیلگی الده ائتمیش اولاجاییق.

علی شریعتی "اؤزگه لشمک (ائلیناسیون: فارسچا: از خود بیخود شدن)" موضوعسوندا فارس توپلومونو عرب و تورک کولتوروندن آریندیرماق و تمیزلتمک اوچون أوروبا و غیر أوروبا دؤلتلرینی توتوشدورار و مقایسه ائدر ، اوخویوروق:

"أوروبا مملکتلرینده انسانلار ماشین ایله اؤز کیملیکلرینه اؤزگه له شر؛ أوروبا ساییلمايان مملکتلرده ایسه انسانلار أوروبا مدنیتی ایله اؤز کیملیکلرینه اؤزگه له شر (ائلمینه اولار)"¹.

علی شریعتی اؤزگه لشمک اوزره اؤرنک وئردیکدن سونرا منصور حلاج اؤزگه لشمیش و ائلمینه اولموش آد قویاراق یازمیش:

"اؤرنک اولاراق حلاج "من الله-آم (یعنی من دئیيلم)" دئدیگده اؤزگه لشمیش بیر انسان ساییلار. من یوخام؛ منیم یئریمه الله وار دئمک ایسترا! گئرچکدن و

دوغرودان دا بئله حيس ائدرميش. بو بير اينانچ فلسفه سى دئييل، بير حيس ايميش و دويقويموش. بئله ياناشمالار بَعْضَن مريضليک حالينا گلر. روح خستليکلرينده، بَعْضَن بير خسته ليک انساني ايکي شخصيتلي دوروم و حالا سالار (کيشي اوزونو قادين و يا قادين اوزونو ائرکک بير شخص حيس ائدر). شخص ايکي شخصيتليليک حيسسینه قاپيلار. بيرى اوزو، بيرى ده احساس ائتديگي مخالف جنسدن اولان بير شخص دئيه اوزونو حيس ائدر. بئله ليکله بَعْضَن اودور؛ بَعْضَن اوزودور"².

انسانلاردا مذهبي و سياسى ايدئولوژيلر و گوروشلر سرحد تانيماديقلارينا باخمايaraq على شريعتى بو گوروشو فقط منصور حلاجى عاييد بير گوروش دئيه تقديم ائتمکده فارس توپلومونو اويارماغا چاليشديغينا باخمايaraq صوفيلیگی صوفيلیك دئيه تورلکلوگون باشينا چالماق اوچون صوفيلیك مکتبيني درک ائتمک ايستمز. بيلينديگی کیمی بؤيوک تورک دوشونور و متفکرى مولانا جلال الدين رومى ده صوفى اولدوغو اوچون اؤز معنويات دونياسينا مراجعت ائده رک انسانين بير بيريني درک ائتمه سيني ديل اساسيندا دئييل، دوشونجه اساسيندا اورتايا قويار و بعضى حاللاردا بير هيند (فارس) ايله بير تورک داها ياخشى آنلاشارکن بير چوخ تورک بيربيرلرينه قارشين اؤزگه کیمی ياناشديقلاريني نظمه چکر:

ترجمه: "عرفان عالمينده بيربيريني درک ائتميش فارس ايله تورک وار

بير چوخ تورکلر ايسه اوزونو اؤزلرينه اؤزگه سانار.

دئمک، سِرْدَاش و فيکيرداس اولماغين باشقا بير عالمى وار،

سرداش اولماق ديلداس اولماقدان ياخشى آلينار"³.

اوسته گؤرونوگو کیمی بو آنلایش صوفیلیک مقامینه یوکسلمیش و صوفیلیگه قاپلمیش ذاتلارین اؤزلرینه گؤره یوکسلدیکلری مقام ساییلار. بو آنلایش هر هانکی بیر اوخونوش و قرائت کیمی اله آلینمالی و اوزرینده دوشونوجه یئرتمک دوغرو سایلماسینا باخما یاراق پان ایرانستلر و فارس مدنیت راسیستلری مولانانین بو مصراعلاریندان سوء استفاده ائده رک مولانا رومی نین فارس اولدوغونو ادعا ائدر و آذربایجان تورکلری ایله باشقا تورک ملی توپلاری نین هر هانکی بیر اورتاق و مشتریک دیل و مدنیت باغلاری اولمادیقلارینی ادعا ائدرلر. مولانا جلال الدین رومی کیمی شخصلره توتولاجاق عئیب اونلارین صوفی اولماسی بيله دئییل، اؤز دیل و مدنیتلرینی اساس گؤتورمکدیکلری و التمرزی نین دالینجا دوشه رک فارس ادبیاتینا اؤزینی تقدیم ائتمه سی ساییلار. ایران ملتی دئییه فارس مدنیت راسیستلیک مفکوره سینى منیمسه میش آذربایجان تورکلریندن اولان بعضیلری نین تورک کیملیگینه قارشى قویدوقلارینا تانیق و شاهد اولدوغوم اوچون مولانانین تورکچه نی اساس گؤتورمدیگینه بیر رئاکسیا اولاراق بئله بیر مصراع یازمیشام:

صوفیلره اینانمایین، اونلار مکانی درک ائتمز!

اونلارین دیلی اورکدیر، "دیل" و "زبانى" درک ائتمز!

دئمک، علی شریعتی صوفیلیک ایدئولوژیسینده "فناى فى الله" آنلایشینی بیولوژیک و هورمون کاراکترلی آنلایش دئییه قلمه آلمیش. بو گؤوشده فقط منصور حلاج دئییل، التمرزی، مولانا جلال الدین رومی و سونرالار اردبیلده کی شیخ صفی الدین اردبیللی باشچیلیغی ایله قارداشلیق اوجاقلاری و صوفیلیک مکتبینی بیر دنیا گؤروشو دئییه قبول ائدن دینچی کسیملر ده الله-دا یوخ اولمانی

اۇزلىرى اوچون بىر مقام دئيه قلمه آلميشلار. على شريعتى نين عرب كولتورو و تاريخى ايله تانيش اولماديغينا آشاغيداكى عبارتده تانيق اولاريق، اوخوبوروق:

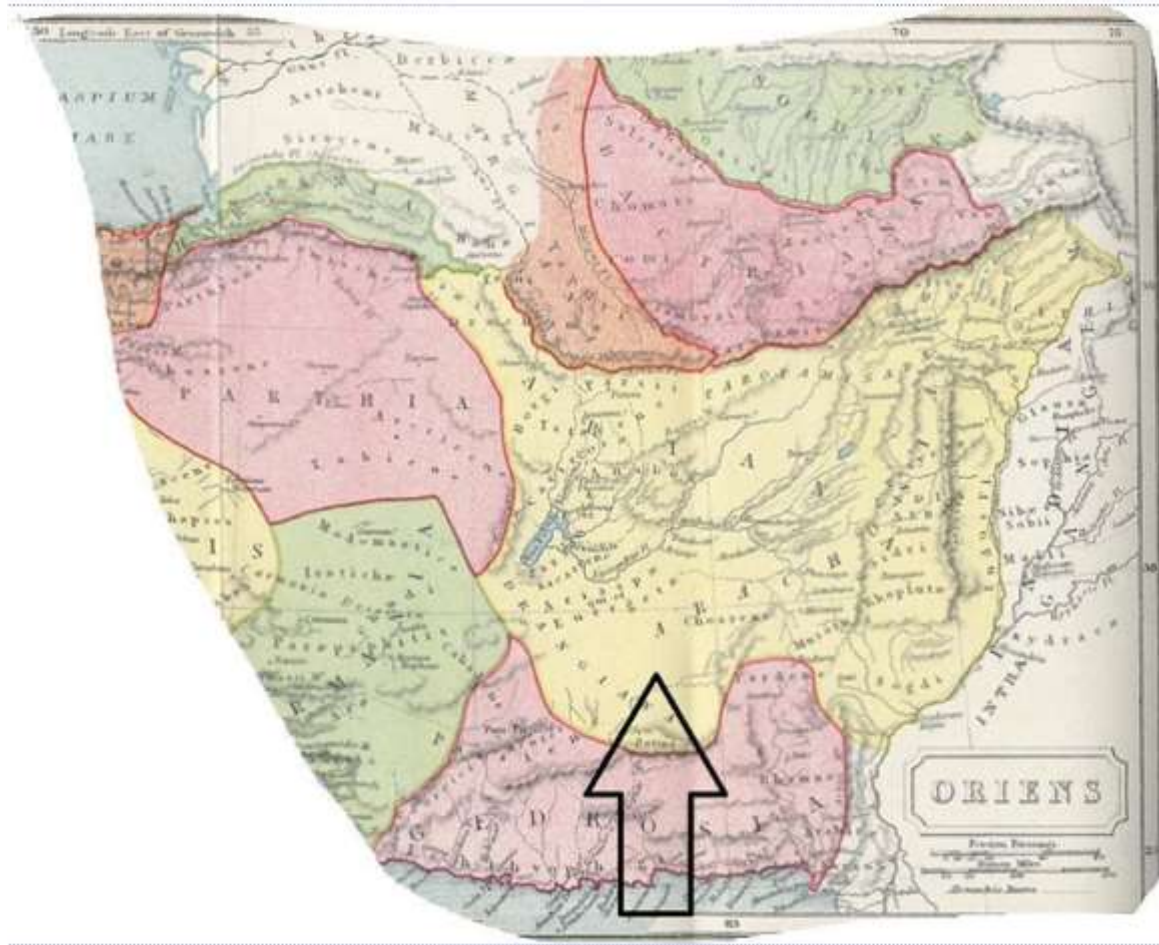
"عربستاندا يالنيز دوه انسان كيمي نفر سايبيلار، اۇرنك و مثال اولاراق: اوچ نفر دوه، بىر نفر انسان. بوتون حئيوانلاردان يالنيز ده وه نى انسان آدى ايله عربلرين لرین او موحيطده سسلمكلرى، انسانين نه اۇلچوده ده وه شخصيتينه بنزر اولدوغونو ايفاده ائدر. انسان بعضا اۇزونو ده وه سى نين يئرینده، بعضن ده ده وه سینی اۇز يئرینده حیس ائدرمیش"4.

اوسته گۇروندوگو كيمي اۇزونو ايسلام شناس قلمه آلان على شريعتى اسلام تاريخینی بيله دریندن اوخومامیش. دئمک، ده وه نين "نفر" قلمه آينماسى انسان ايله ده وه آراسیندا هر هانكى بىر انسانلیق دویقوسو و و حیسى دئیل، ده وه نين بىر يوك حئيوانى اولاراق اهمیتینی اورتايا قويار. بيلیندیگی كيمي ايسلام تاريخینده ساواش زامانى، ساواشدان اله گتيريلمیش ثروتى داشیيارکن بو ثروتلر ده وه لره يوكلندیگی اوچون، ساواشدان قازانيلمیش ثروتى آدام و ده وه ساينا بۇلوشدوكلرى اوچون، "ده وه" ده "نفر" سايبيلارمیش. اۇرنك اولاراق احمد تک باشینا ساواشا قاتیلدیغى و عثمان بئش دانا ده وه ساواشین نتیجه سى قازانچ اولاراق داشیديغى اوچون قازانچ بۇلونرکن بىر پای احمد و 5 پای دا عثمان آپارمالى اولورموش. بئله ليکله حئسابلاشماقدا ده وه آنلايشی "نفر" دئيه اورتايا چيخمیش. دئمک، انسان اۇزونو ده وه سى يئرینه قويوموش، يوخسا ده وه سینی اۇز يئرینه قويوموش دئیل، گوج آنلايشی و ده وه نين بىر اهمیتلى يوك حئيوانى اولاراق "نفر" آدلانماسينا يول اچمیش.

اوسته گۇروندوگو كىمى على شىرىعتى ده وه نىن بىر يوك حنىوانى اولاراق اهمىتىنى دئىيل، دوه نىن شىخىتىنى انسان ساحه سىنه قالدیرماغا و عرب انسان نىن شىخىتىنى خشن و انسانلىغا اۇزگلىشمىش دئيه دۆه ساحه سىنه دوشورمگه چالىشمىش. على شىرىعتى آوروپا و عرب دونياسىندان اۇرنكلر وئردىكدن سونرا "اىرانىت" آنلايشى اوزره ادبىات لىسته سىنى قاىناق دئيه سرگىلمگه چالىشمىش، اوخوپوروق:

"1) شاهنامه كتابى نىنى سونو. اورادا فردوسى ساسانىلر دؤنمىنى ايرده لمىش، تجزيه و تحليل ائله مىش. 2) شىرىعتى نىن اسلام شناسلىق كتابى. 3) زرین كوب -ون ايكى قرن ساكىتلىك كتابى. 4) - كریم كشاورز-ین ایران تاریخی آدلى ايكى جىلىدلىك كتابى؛ عباس اقبال آشتىانى نىن تاریخ مغول كتابى. 5) سعید نفیسی نىن تمدن ساسانى كتابى"5.

اوسته على شىرىعتى اشاره ائتدیگی قاىناقلار او جومله-دن فردوسى نىن داستاننامه یوخسا رجزنامه سى نىن هر هانكى بىر علمى داىاناجاغى یوخدور. بو داستانلار نقل اولاراق فردوسى طرفىندن نظمه چكىلمىش. فردوسى نىن ایران آنلايشى ايسه كابل ايله غزنى یوخسا غزنه آراسىندا و بعضا ده اطرافىندا يئر آلمىش كىچىك بىر بۇلگه سايىلار. فردوسى نىن داستانلارىنا اساسن اوگونكو ایران آنلايشى تاريخده دكى آريانا، یوخسا ايرانا آنلايشى سايىلار. او زامانكى آريانا یوخسا ايرانا آدلانان بۇلگه كابل، غزنه و اطرافىنداكى بۇلگه لر سايىلارمىش. بو بۇلگه شمالدان اورتا آسيا و جنوب شرقىدن هندى چايى سرحدىنده يئر آلان قنوج بۇلگه سىنه چاتارمىش. باخىنيز خرىطه (1).

ساواشلار نتیجه-سینده خریطه لر دگیشدیگی اوچون فردوسی زامانینداکی آریانا یوخسا ایرانا و ایران آنلاییشی داها دا کیچیک بؤلگه لری ایچرمیش و اؤز ایچینه آلمیش. بو آنلاییشا اساسا ایراندان سیستانا حمله ائدیله، کابلدن ایرانا گئدیله، زابلستانا قارشى ساواش آچماق ایران و کابلستان ساواشی موضوع اولار (ایرانین زابل و کابل ایله سر حد اولدوغونو نظره آلارساق، ایکی جبهه-دن او زامانکی ایران دؤلتچیلیگینی خطر تهديد ائدر)، کابله قوشون چکیله، زابل و کابل یولداش و همسفر اولسون دئییه چاغریلار وئریله. بو حرکتین باشچیلاری غزنه لی سلطان محمود اولماسینا باخمایاراق افغانستانین نیمروز ولایتینده کیلره ده بؤیوک اؤنم وئریله. ایکینجی خریطه-ده بو مسئله داها آیرینتیلی گؤرونر. (خریطه

غزنه، كابل، زابل بېرېرلېنه ياپېشېق و بوگونكو افغانستان نېن شرق و جنوب شرق بۇلگه لرى سايلاركن نېمروز افغانستانېن جنوب غرب بۇلگه سى، سېستان خارېچ بېر مملكت و قنوج دا هندوستانېن شمالېندا يئر آلا. بو دوغرولتودا فردوسېدن ائشېدېرىك:

" ايراندان سېستانا گئدى --- بو اېشلردن حئيران قالدې

كابلدن ايرانا گئتمم --- پهلوانلار يانېنا گئتمم ...⁶

نه بېمه گرک زابلستان ساواشى - بو ساواش ايران و كابلستان ساواشى⁷

دوشونجه يه دالراق فېكېر اونو بېرقالادې - ايراندان سېستانا يوللادې⁸

"زابلستانا گئتمك لازېم --- كابلستانا قوشون گۇندرمك لازېم⁹

زابلدن چاغير، كابلدن اېسته - بېزه يولداشلىق ائتسېنلر¹⁰

اېش بېنلر دونيايا اېشېق ساچانلار - ايراندا، نېمروز مملكتېندېر¹¹ ..

ايران و زابلستان شاهلار شاهى --- قنوج و كابلستان سرحدېنه دك حاكېم¹².

دارا ايراندان كېرمانا يئتېشېدېكده -- ساغېندا، سولوندا ايران بۇيوكلرېندن گۇرمدې¹³

قنوجدان ايران سرحدېنه - ائله جه ده سَقلابا تا چېنه¹⁴.

سلطان محمودون حكومتى نېن اوللرى و فردوسى نېن ايرانى

ایستر فردوسی شاهنامه سی و ایسترسه ده غرب قاینقلارینا اساسا ایران یوخسا ایرانا آنلاییشی غزنه - کابل و هند چایی - اورتا آسیا آرالاریندا بیر کیچیک جغرافی بؤلگه اولموش. نیمروز مملکتی "کشور نیمروز" دا ایکنجی خریطه-ده اوخ ایله گؤستریلن افغانستانین جنوب غربینده بیر بؤلگه اولموش.

عبدالحسین زرینکوب یازدیغی "ایکی قرن ساکیتلیک (دو قرن سکوت)" آدلی کتاب ایسه، اسلامیتین بوگونکو ایران ممالیکی محروسه سینه گلمه سیندن باشلار و طاهریان دؤلتی نین یارانیشینا دک عربلیک علییه قوسدوغو نفرت ماهیتلی بیر اثر ساییلار. عباس اقبال آشتیانی نین "تاریخ مغول" دئییه یازدیغی کتاب دا فارس نژادپرستلیگینی اساس گؤتورموش موغول و تورکلر علییه قوسولموش تاریخ دئییه نفرت نامه ساییلار. سعید نفیسی نین "تمدن ساسانی" دئییه یازدیغی اثر گئنه ده ایسلامیتدن اؤنجه هر هانکی بیر یازیلی علمی قاینق الده اولمادیغی اوچون فردوسینی نین رجزنامه سی (شاهنامه سی) اساسیندا دوشونولموش رومان کتابی و ادعانامه ساییلار. بیلیندیگی کیمی فارس دیلی تورک سلجوق اوغوللاری نین آتلاری اوزنگیسینده بوگونکو ایران ممالکی محروسه سینه گتیریلیمیش بیر مهاجر دیل ساییلار. اوسته اوخودوغوموز فردوسی نین شعرلرینده ده بئله بیر حال و هاوا اولوشموش گؤرونر. بو دوغرولتو یاشام و عؤمورونو فارسلیغا باغیشلامیش پرویز ناتل خانلری ده گؤروشلرینی یازمیش، اوخویوروق:

"فارسچا مهاجر و ادب دیلدير. بو دیل ادبی و مهاجر بیر دیل اولاراق بلخ، افغانستان، شرقی آسیا و اورتا آسیادان بوگونکو مملکتیمیزه (ایرانا)

گلمیش..."¹⁵.

بیلیندیگی کیمی سلجوق تورکلی بؤیوموش غزنوی امپراتولوغونو پاکستاندا،
دنداغان ساواشیندا یئنیلگه یه اوغراتدیقدان سونرا قوزئیدن گوئییه و غربه دوغرو
آخین ائده رک غزنه لیلرین حاکیمیتی نین بیر واریشی کیمی آدیقلاری تورپاقلاری
"ممالک سلجوقیان بزرگ، ممالک آل سلجوق آلداندریمیشلار".¹⁶

فارسلیغا کیملیک یونتاماق

علی شریعتی نین "باز شناسی هویت ایرانی و اسلامی" آدلی کتابیندان
اوخویوروق: " دئییلر: فردوسی پولا خاطر شاهنامه کتابینی یازمیش، محمود
غزنیلیدن پول آلماق اوچون یازمیش. بو یالان سؤزدور. فردوسی شاهنامه نی
باشلارکن محموددان اثر یوخ ایدی. فردوسی ملت اولماق اوچون و مملکتی نین
عرب خلیفه لیگی طرفیندن یوخ ائدیلدیگی علییه بو کتابی یازمیش. فردوسی
عرب و تورک کثافته چکمیش و کیچیمسه میش ایرانی دیریتمک اوچون اؤز
فلسفه نی شاهنامه-ده کتابیندا اورتایا قویوموش. فردوسی دئمیش: ایرانلی نین
شخصیتی اولارسا، ظولوم آلتینا گئتمز."¹⁷

او زامانکی فردوسی نین ایران آنلایشینی نظره آدیقدا علی شریعتی لرین
هدفی تاریخی ترسه گؤستریمک و فارسلیق اوچون تورک حاکیمیتلریندن
مستقیل بیر ایزلنیم و آنلایش یاراتماق ساییلار. شاهنامه دیوانیندان نقل
اولونموش مصراعلاردا فردوسی نین ایران آنلایشی کابل و غزنه و اطرافینداکی
کیچیک بیر بؤلگه اولارکن، غزنه لیلرین رکابیندا فردوسی نین شعر یازدیغی دا

اورتادادیر. فردوسی یازدیغی شعرلرینده دیل بیلینجی و شعورونا مالیک اولماسینا باخمایارق شعرار ماهیتی داشیمیش شعرلر یازماغا چالیشمیش.

ایشیق سؤنمز، 28.07.2018

-
- 1 علی شریعتی، بازشناسی هویت ایرانی- اسلامی، چاپ 1394، ص. 7
 - 2 علی شریعتی، باخ اورادا.
 - 3 مولانا جلال الدین رومی، مثنوی مولوی، دفتر اول، بخش ۶۶ - قصه هدهد و سلیمان در بیان آنک چون قضا آید
چشمهای روشن بسته شود. "ای بسا هندو و ترک همزبان -- ای بسا دو ترک چون بیگانگان
پس زبان محرمی خود دیگرست --- همدلی از همزبانی بهترست"
 - 4 علی شریعتی، باخ اورادا.
 - 5 علی شریعتی، باخ اورادا، ص. 10
 - 6 ابولقاسم فردوسی طوسی، شاهنامه، کلکوته (هیندوستان)، 1829، جلد سوم، خوان آراستن اسفندیار و می
خوردن با رستم و سخن گفتن بهمدیگر، ص. 1193
 - 7 ابولقاسم فردوسی طوسی، باخ اورادا، خوان آراستن اسفندیار، جنگ رستم با اسفندیار، ص. 1202
 - 8 ابولقاسم فردوسی طوسی، باخ اورادا، بخش هشتم.
 - 9 ابولقاسم فردوسی طوسی، باخ اورادا، بخش هشتم.
 - 10 ابولقاسم فردوسی طوسی، باخ اورادا، بخش هشتم.
 - 11 ابولقاسم فردوسی طوسی، شاهنامه، کلکوته (هیندوستان)، 1829، جلد سوم، در ستایش خرد نوشیروان و
ساختنش شارسان سورسان، ص. 1685.
 - 12 ابولقاسم فردوسی طوسی، باخ اورادا، شاهنامه، بخش یکم.
 - 13 ابولقاسم فردوسی، شاهنامه، رزم سیوم سکندر با دارا و گریختن دارا به کرمان، ص. 1276
 - 14 ابولقاسم فردوسی، شاهنامه، گرفتن شنگل نامه از دست بهرام و پاسخ دان به او، ص. 1562
 - 15 پرویز ناتل خانلری، زبانشناسی و زبان فارسی، ص 146
 - 16 حسین ابن محمد بن علی جعفری رغدی معروف به **ابن بی بی** یا **ابن بی بی منجمه**، تاریخ آل سلجوق،
صحیفه ۷۵.
 - 17 علی شریعتی، بازشناسی هویت ایرانی- اسلامی، چاپ 1394، ص. 10 - 11